

**Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Filozofická fakulta**

Archeologický ústav

POSUDEK OPONENTA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Studijní obor:	Archeologie
Akademický rok:	2020/2021
Název práce:	Parameters of the Settlement Activity of the Lower Ohře Area Based on Extensive Surface Artefact Collection in Comparison with the General Archaeological Record
Autor/ka práce:	Bc. Martina Vasiřová
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Jaromír Beneš, Ph.D.
Oponent/ka práce:	PhDr. Martin Kuna, CSc., DSc.

1. HODNOCENÍ OBSAHOVÉ STRÁNKY PRÁCE (hodnocení vyznačte X)	1	2	3	4	Nelze hodnotit
Stanovení cíle/hypotéz/výzkumných otázek a míra jejich naplnění	X				
Použité metody, jejich adekvátnost a relevance ve vztahu k tématu	X				
Faktická, věcná a obsahová správnost	X				
Naplnění zadání diplomové práce		X			
Interpretace výsledků		X			
Formulace závěrů práce		X			
Odborný přínos práce a její praktické využití		X			
Schopnost argumentace a kritického myšlení autora/ky	X				

2. HODNOCENÍ FORMÁLNÍ STRÁNKY PRÁCE (hodnocení vyznačte X)	1	2	3	4	Nelze hodnotit
Shromáždění relevantních informací (literatury a ostatních zdrojů)	X				
Provázanost a sled textu, návaznost kapitol	X				
Jazyková a stylistická úroveň práce	X				
Práce s daty, informacemi a odbornou literaturou (správnost a četnost odkazování)	X				

3. ZÁVĚREČNÉ SLOVNÍ HODNOCENÍ OPONENTA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Práce M. Vasilíkové se týká tématu na první pohled snadného, ve skutečnosti však velmi obtížného, a to zejména po stránce teoretické a interpretační: zpracování a vyhodnocení analytických povrchových sběrů provedených v jednom z krajinných transektů ALRB v první polovině 90. let. Tzv. analytické sběry v krajinném měřítku byly v té době u nás zcela neobvyklým postupem sběru dat a v tomto rozsahu nebyly v Česku dosud nikdy zopakovány (snad s výjimkou projektu Hutná: Smrž et al. 2011).

V samotném základu podobných projektů je obecně skryto obtížně překonatelné úskalí: data by měla představovat náhodný či systematický vzorek dostupných archeologických stop v krajině, ale zároveň v nich musí být dost chronologicky relevantních a statisticky průkazných informací. Tyto dva nároky jdou proti sobě, protože čím lepší je rozmístění sond z hlediska náhodnosti, tím menší je zpravidla podíl archeologicky „pozitivních“ dat. Překonat tento problém je dnes možné jedině za podmínky rychlého vytyčování malých polygonů na libovolném místě v krajině, což lze jen s využitím operativního nástroje – kapesní stanice GPS. S tištěnou mapou v ruce a kompasem to možné nebylo, a tento fakt vedl k metodickým kompromisům (konkrétně shlukování sektorů do větších polygonů). Daný problém je závažný, i když v souvislosti s daným datovým souborem nikoli jediný; o to více oceňuji, že se autorka a její školitel dat ujali a pokusili se z nich vytěžit maximum z toho, co obsahují, protože je správné věci dotahovat do konce.

M. Vasilíková se problému chopila bez přílišných pochybností, což zřejmě byla jediná možná cesta. Zorientovala se v dostupné literatuře, především české, ale v přiměřené míře i zahraniční. Historii výzkumu a formulaci metodických základů projektu ALRB zná výborně a správně reprodukuje i teorii a metodiku povrchových sběrů. I když v práci používá spíše jednodušší statistické postupy a informační technologie, zdá se, že v této oblasti nemá problémy, právě tak jako v anglickém jazyce, kterým práci píše (pokud to dokážu posoudit). To vše svědčí o perspektivách, které její odborná činnost jako celek do budoucna má.

V jádru práce je vyhodnocení výsledků ALRB, a to jak samostatně, tak ve srovnání s daty excerpovanými z Archeologické mapy ČR, našeho největšího souboru informací o terénních výzkumech a nálezích, který před nedávnem dospěl k uzavření jedné z etap svého postupného vytváření. Oceňuji způsob, jakým přivedla oba typy dat na společného jmenovatele, kterým jsou čtverce o ploše 1 ha. Byla si vědoma i toho, že ani to nemusí stačit, a tak se pokusila testovat autokorelaci dat pomocí Moranova indexu: zde bych ovšem uvítal poněkud podrobnější rozbor výsledků. Je totiž známo, že pravěká i středověká sídliště (resp. jejich pozůstatky, tzv. komponenty) zaujímají větší plochu než hektarový čtverec: v mnoha případech tedy několik sousedních čtverců patří téže jednotce, při jejímž rozdělení (a celkově nízké četnosti jevů) je pak daný jev nadreprezentován. Odstranit tento sekundární faktor je ovšem obtížné – do jisté míry si s tím poradili jen P. Demján a D. Dreslerová (2016, práci autorka zná), ale za cenu poměrně složitějšího postupu.

Za přínosnou považuji autorčinu diskusi na téma datování (aoristická analýza, Monte Carlo simulace) a experimenty s rozdělením dat. Nemyslím si sice, že by různé přístupy v daném případě hrály zásadní roli, ale je dobré o problému vědět a umět s ním pracovat.

Možná, že práci chybí trochu více snahy zpracovat data tradičním způsobem. Jak vypadají v jednotlivých obdobích typická naleziště (shluky čtverců)? V kterých obdobích jsou shluky větší a v kterých jde jen o jednotlivé nálezy? Mají velké shluky větší pravděpodobnost kontinuity období apod.? Z různých dat se zdá, že mezi komponentami existují rozdíly: jsou známa sídliště větší a s dlouhodobou kontinuitou, ale menší (periferní, krátkodobé?). Pokud nejde o rozdíly náhodné (událostní), nýbrž o rozdíl v typu areálů, měly by se najít korelace mezi velikostí/kontinuitou a přírodním prostředím, místem v sídelní struktuře, druhém nálezů apod. Pro zásadní řešení tohoto problému asi autorka neměla dost dat, ale za současného stavu poznání by každý prozkoumaný konkrétní případ mohl být zajímavý.

Z hlediska metodiky povrchových sběrů by mohlo být zajímavé více posoudit nálezy samotné. Jaký je vztah mezi počtem zlomků určitého období ve čtverci a počtem linií, ve kterých byly nálezy zachyceny? Existuje vztah mezi počtem zlomků ve čtverci a jejich průměrnou váhou, resp. indexem fragmentarizace? Lze z toho něco usoudit pro spolehlivost informace získané z povrchových sběrů?

Vztah areálů jednotlivých období k přírodním podmínkám pojednává autorka velmi jednoduše a zřejmě mohla více rozebrat problémy, které vyvolává malá četnost dat v některých obdobích a rozdíly ve funkci areálů. Je otázkou, zda za těchto okolností dává autorčin přístup (sledování průměrných hodnot pro naleziště jednotlivých období) vůbec smysl, což dobře ilustruje třeba poloha hradiště Hradišřany na nejvyšším bodě sledovaného území (areál ovšem asi nebyl běžným sídlištěm).

Největším problémem práce, ale nejen jejím, je skutečnost, že dostupná data zdaleka nejsou reprezentativním odrazem někdejší reality. S tímto faktem se potýkají všechny práce, které rekonstruují intenzitu osídlení, a to i ve větších měřících. Jakkoli sofistikované mohou být naše metody upravující datování a prostorový rozsah dat, fakt, že z některých období zachycujeme třeba desetinu původního počtu areálů a z jiného období setinu (aniž bychom ovšem věděli, co platí pro které období), nelze snadno obejít. Příčinou jsou především různé depoziční procesy a různá archeologická rozpoznatelnost jednotlivých kultur. Tento problém dobře ilustruje notoricky známý paradox: např. pro kulturu šňůrové keramiky je v severozápadních Čechách doloženo poměrně husté osídlení (AMČR v daném území registruje 13 čtverců: str. 35), ale sběry nezachycují nic (protože jde o kostrové hroby). Podobných příkladů by se našlo mnoho. Tuto skutečnost obejít nelze, protože nulovou (či velmi nízkou) hustotu dat nelze kalibrovat žádným rozumným indexem. Nicméně je nutné k datům přistupovat reflexivně, této skutečnosti si být vědom a upozornit na to, jak velkým způsobem ovlivňují tyto faktory naše výsledky.

Různá absolutní četnost a různá hustota dat ovlivňují i takové výsledky, jako je např. kontinuita osídlení, což je rozhodně jeden ze zajímavých momentů posuzované práce (str. 59). Nelze přehlédnout, že větší kontinuita je v obdobích, kde je i větší hustota nalezišť (obr. 8.2): jde tedy o realitu, nebo o „artefakt“ vytvořený našimi daty a metodou výpočtu?

Celkově lze konstatovat, že M. Vasilřová zpracovala téma kvalitně a celkem úspěšně se pokusila vyrovnat s problematikou zpracovávaných dat. Lze pouze doporučit, aby utříděná data severočeského transektu ALRB byla po dohodě předána správcům databáze AMČR a zařadila se tak do fondu informací této výzkumné infrastruktury. Práci M. Vasilřové proto doporučuji k obhájení. Jako hodnocení práce navrhuji „výborně“ či „velmi dobře“ (což vyplývá i z výše zahrnutého formuláře); při rozhodnutí přihlédnu k výsledku ústní obhajoby.

27. 8. 2021

PhDr. Martin Kuna, CSc., DSc.
Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.
kuna@arup.cas.cz, +420-604204699